

Lhůta pro podání ústavní stížnosti z hlediska § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu

Jan FILIP

1.

Úvod do problematiky

Nejfrekventovanějším typem řízení před Ústavním soudem je řízení o ústavních stížnostech. Je to současně řízení, které je svou povahou, zaměřením a posláním řízením nejspornějším. Je tomu tak podle mého názoru proto, že zde dochází ke střetu několika fundamentálních právních principů. Ústavodárce a zákonodárce se zde rozhodli pro to, že dají vždy přednost určitému principu z hlediska zásady poměrnosti. Tím ale nutně vyvolali nutně napětí při jeho realizaci.

Konkrétně možnost podání ústavní stížnosti řeší vztah mezi principem ochrany ústavnosti a principem právní jistoty. Úspěch ústavní stížnosti sebou nutně nese zásah do již nastolených právních vztahů často i po několika letech od pravomocného rozhodnutí. Účastníci těchto vztahů se často až po několika měsících dovědí, že neúspěšná strana předchozího řízení podala ústavní stížnost a tudíž právní stav může být změněn.

Dále je to s ohledem na soudní rozhodování střet principu nezávislosti soustavy obecných soudů a principem ochrany ústavnosti Ústavním soudem, který je od této soustavy oddělen, není její součástí. Různé názory na to, co je to základní právo a různě široký výklad tohoto pojmu vedou k rušení pravomocných soudních rozhodnutí, což pochopitelně vyvolává negativní reakce obecných soudů. Zatím u nás sice ještě „válka soudců“ nevypukla, nicméně některé novinové články naznačují, že by k ní mohlo dojít¹.

V této souvislosti je nesmírně významná úprava lhůt k podávání ústavních stížností obsažená v zákoně č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Jejím úkolem je maxi-

¹Viz např. Lidové noviny z 29. dubna 1995 a reakci E. Wagnerové: Ústavní soud: pojistka demokracie. Lidové noviny. 31. května 1995.

málně sladit uplatnění všech výše uvedených právních principů, přičemž však přednost byla zákonodárcem² dána ochraně ústavnosti.

Zásahy Ústavního soudu tak mohou směřovat nejen proti bezprostředním zásahům do základních práv a svobod, nýbrž i proti pravomocným rozhodnutím správních orgánů a dokonce i orgánů moci soudní.

2.

Obecně k lhůtám pro podání ústavní stížnosti

V tomto příspěvku se hodlám věnovat pouze jednomu z široké palety problémů na tomto úseku. Pomímám proto otázku aktivní a pasivní legitimace a soustředím se pouze na nejednotně vykládanou otázku lhůt k podání ústavní stížnosti³. V této souvislosti je třeba nejdříve uvést, že zákon o Ústavním soudu (dále jen „ZUS“) zná těchto lhůt několik z hlediska jejich délky, ale také z hlediska jejich uplatnění.

2.1. Členění lhůt a jejich povaha

Především je třeba rozlišit lhůty obecné a lhůty zvláštní. Lhůty obecné jsou v souladu s ustanovením § 72 odst. 2 ZUS šedesátidenní v případě ústavní stížnosti fyzické nebo právnické osoby, popř. zastupitelstva obce nebo vyššího územního samosprávného celku⁴ a třicetidenní v případě politické strany nebo politického hnutí podle § 73 odst. 1 ZUS. Zvláštní lhůty jsou zakotveny v § 75 odst. 2 písm. a) a b) ZUS.

V této stati se budu zabývat jen lhůtami pro podání ústavní stížnosti fyzické nebo právnické osoby, neboť počítání lhůt pro jiné stěžovatele (územní samosprávné jednotky, politické strany a politická hnutí) je podle § 72 odst. 2, popř. § 73 odst. 1 ZUS obdobné.

Dodržení lhůty 60 dnů je nutnou (byť ne dostačující) podmínkou pro to, aby mohla být ústavní stížnost soudcem zpravodajem uznána jako přípustná. Tato lhů-

²Čl. 88 odst. 1 Ústavy ČR v tomto směru směru ponechává zákonodárci volnou ruku. Výslovné stanovení „podmínek pro podání návrhu“ nijak neomezuje. Podle mého názoru se přesto zákonodárci musí pohybovat v tomto prostoru tak, aby nevyloučil realizaci dalších právních principů.

³Tím nemá být řečeno, že zde problémy nejsou. Především je nepochopitelné rozhodnutí Ústavního soudu, kterým bylo Ministerstvo kultury vystupující nikoli jako rozpočtová organizace (srov. ustanovení § 3/154 odst. zákona č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky ČR a obcí v ČR), nýbrž jako orgán státní správy rozhodující podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, připuštěno k podání ústavní stížnosti. Alespoň z odůvodnění nálezu I.ÚS 35/94 (Sbírka nálezů a usnesení. I. sv., s. 260 n.) to jasné není. Státní orgán vystupující jako orgán veřejné moci zde byl připuštěn k podání ústavní stížnosti? Může tedy s odvoláním na toto rozhodnutí napadnout např. každý pozemkový úřad rozhodnutí krajského soudu nebo konečné kterýkoli správní orgán soudní rozhodnutí, které bylo přezkoumáno v rámci správního soudnictví?

⁴K tomu viz blíže Filip, J.: Ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. c) Ústavy ČR. Časopis pro právní vědu a právní praxi. Roč. 1995, č. 2.

ta je spjata se dvěma základními problémy. Prvním je určení povahy samotné lhůty. V této souvislosti stále platí⁵ právní názor Ústavního soudu, který byl vyjádřen v nálezu jeho pléna sp.zn. Pl.ÚS 37/93. Při řešení tohoto případu se musel Ústavní soud vypořádat se skutečností, že ZUS nabyl účinnosti dnem 1. července 1993 a stížnost byla podána k poštovní přepravě dne 30. srpna 1993. Pokud by tedy byla posouzena jako materiální, znamenalo by to, že již právo nebylo možno uplatnit. Ústavní soud při této příležitosti vyslovil tento názor: „Uvedenou 60ti-denní lhůtu považuje Ústavní soud za lhůtu procesní, neboť zákon č. 182/1993 Sb. – jenž ji upravuje – je procesním předpisem, který v případě opožděného podání návrhu přikazuje návrh odmítnout, zatímco v případě nedodržení lhůty hmotněprávní by bylo třeba podle obecných zásad návrh věcně zamítnout. Lhůta k podání návrhu na zrušení zákona byla tedy v souzené věci zachována.“

V této otázce se Ústavní soud neopřel o argumentaci části nové odborné literatury, která se zabývá povahou lhůty 60 dnů k podání ústavní stížnosti (normované v ust. § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu) a jež dovozuje, že jde o lhůtu hmotněprávní, neboť řízení je zahájeno dnem doručení návrhu Ústavnímu soudu (§ 27 odst. 2 zákona). Pro úplnost se poznamenává, že v souzené věci nejde o lhůtu k podání ústavní stížnosti podle § 72 odst. 2 cit. zákona, nýbrž o lhůtu k podání návrhu na zrušení zákona ve smyslu § 74 zákona č. 182/1993 Sb. a to ve zmíněném specifickém případě, kdy Ústavní soud použil ust. § 145 odst. 1 tohoto předpisu toliko analogicky.

Tím Ústavní soud vyřešil při první příležitosti jednu ze zásadních sporných otázek počítání lhůt pro podávání ústavních stížností. Nedomnívám se, že by v tak zásadní věci došlo ke změně tohoto právního názoru. Jednak by to znamenalo zpřísnění podmínek pro stěžovatele, jednak by se Ústavní soud musel s tímto problémem důsledně argumentačně vypořádat. Důvodová zpráva (jak je u nás dobrým zvykem) se řešení sporných otázek obloukem vyhýbá. ZUS je však nesporně procesněprávním předpisem. Ústavní soud se sice v této souvislosti nezabýval samotnou povahou základních práv a svobod, nicméně při posouzení toho, zda se nejedná o hmotněprávní lhůty by se musel vyrovnat s možností zániku základních práv a svobod v důsledku plynutí času. Pak by ovšem musel interpretovat i „přírozenoprávní“ ustanovení čl. 1 Listiny o nezadatelnosti, nezczizitelnosti, nepromlčitelnosti a nezrušitelnosti základních práv a svobod.

Druhým problémem je vyjasnění pravidel pro použití lhůty obecné, která činí 60 dnů a lhůt zvláštních podle § 75 odst. 2 ZUS. Obecná lhůta je zakotvena v § 72 odst. 2 ZUS, který stanoví, že „ústavní stížnost lze podat ve lhůtě 60 dnů. Tato lhůta

⁵Jako jediný ze soudů podal k tomuto bodu nálezu odlišné stanovisko A. Procházka. Podle jeho názoru se podle § 27 odst. 2 ZUS jedná o lhůtu hmotněprávní, tzn. návrh došel Ústavnímu soudu pozdě a měl být odmítnut. Viz Sbírka nálezů a usnesení. Sv. I., s. 76. V tomto názoru se mohl opřít o stanovisko literatury vyjádřené v práci Mikule, V., Sládeček, V.: Ústavní soudnictví a lidská práva. Praha 1994, s. 113. Podle autorů nejde o lhůtu procesní a nestačí proto podat ústavní stížnost v této lhůtě na poštu. V této lhůtě musí být Ústavnímu soudu doručena, jak výslovně stanoví § 27 odst. 2 ZUS.

počíná dnem, kdy nabylo právní moci rozhodnutí o posledním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje (§ 75 odst. 1), a není-li takového prostředku, dnem, kdy došlo ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti“.

Jak vidět, úprava počítání obecné lhůty je spjata s další nutnou podmínkou pro podání ústavní stížnosti, tj. vyčerpáním prostředků, které zákon k ochraně základního práva nebo svobody poskytuje. Dále je třeba upozornit na výslovné ustanovení o tom, že tato lhůta „počíná dnem, kdy nabylo právní moci rozhodnutí...“, tedy nikoli až den následující po dni, v němž došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty (v tomto případě nabytí právní moci), jak je jinak pro počítání času obvyklé (§ 57 odst. 1 OSŘ).⁶

Pouze tam, kde nedošlo k právnímu řízení (např. bezprostřední zákrok) nebo v něm opravné prostředky nejsou možné, se přirozeně vyčerpání těchto prostředků nemůže vyžadovat. Kromě toho se domnívám, že i pravomocné rozhodnutí může být takovou skutečností. Podmínkou v takovém případě bude, že ten, kdo byl pravomocným rozhodnutím poškozen na svých základních právech, nebyl účastníkem řízení. Jako příklad, se kterým jsem se mohl setkat v rámci své konzultační činnosti při volbách, bych mohl uvést ustanovení § 200l OSŘ, ve znění zákona č. 152/1994 Sb.. Zde § 59 zákona č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích umožňuje podání stížnosti proti vydání osvědčení o zvolení členem zastupitelstva blíže určeným subjektům (občan, volební strana). Podle § 200l odst. 2 OSŘ je však účastníkem řízení před krajských soudem pouze navrhovatel, nikoli již ten, o jehož mandát se v řízení jedná!⁷ Tato osoba se o takovém řízení, které navíc probíhá ve zkrácených lhůtách, nemusí vůbec dovědět.

3.

Zvláštní lhůty a jejich počítání

Z obecného ustanovení však § 72 odst. 2 činí ZUS v ustanovení § 75 významnou výjimku, které se vážně dotýká vztahu obecných soudů a Ústavního soudu. V § 75 odst. 1 ZUS nejdřív stanoví, že ústavní stížnost je nepřipustná, jestliže stěžovatel „nevyčerpá všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje; za takový prostředek se nepovažuje návrh na povolení obnovy řízení.“ V odst. 2 téhož ustanovení je však z tohoto pravidla učiněna zásadní výjimka.

Důvodová zpráva k ZUS⁸ v této souvislosti uvádí, že v mimořádných případech se z výše uvedené obecné zásady připouštějí výjimky, aby „efektivita základních práv

⁶Autor děkuje soudci Ústavního soudu P. Varvařovskému, který jej na problémy s počítáním této lhůty upozornil. Rovněž diskuse s kolegyní Ivanou Průchovou mi dala mnohé náměty, pomohla ověřit vlastní stanoviska a upozornila na odlišné pohledy na skoumanou problematiku.

⁷Mimo rámec tohoto příspěvku je posouzení, zda je takové ustanovení vůbec v souladu zejména s čl. 1 a 4 Ústavy a čl. 38 odst. 2 Listiny.

⁸Parlament ČR. Poslanecká sněmovna 1993. I. vol. období. Tisk č. 276.

a svobod nemohla být ohrožena.“ Zákonodárce za takové výjimečné důvody opravňující k nevyčerpání opravných prostředků, popř. k nedokončení řádného instancního postupu považuje situace, kdy:

- a) skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele. V takovém případě nevádí, že nebyly vyčerpány všechny procesní opravné prostředky, jak to požaduje ZUS v § 75 odst. 1. Pro tento případ stanoví ZUS zvláštní lhůtu jednoho roku ode dne, kdy k takové skutečnosti došlo,
- b) byl sice podán opravný prostředek, avšak v řízení o něm dochází ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma. V tomto případě je v zásadě lhůta pro podání ponechána na vůli stěžovatele a uvážení Ústavního soudu. Zde zákonodárce ponechal na judikatuře Ústavního soudu, aby vymezila hranice, kdy již dochází k porušení zejména čl. 38 odst. 2 Listiny a kdy takovou stížnost připustí.

3.1. Lhůta podle ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) ZUS

Ústavní soud neodmítne přijetí ústavní stížnosti, i když není splněna podmínka podle § 75 odst. 1 ZUS, jestliže stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána do jednoho roku ode dne, kdy došlo ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti. Formulace je ale taková, že by to mělo být vždy povinností soudce zpravodaje, aby každý návrh přezkoumal a posoudil, zda nespĺňuje tuto zvláštní podmínku. Pochopitelně se to týká i návrhu, který je podán např. do 60 dnů od rozhodnutí orgánů první instance, a tím spíše návrhu podaného po této lhůtě.

Na rozdíl od obecné lhůty podle § 72 odst. 2 ZUS je zde základní rozdíl v tom, že lhůta k podání není 60 dnů, nýbrž jeden rok, tedy je podstatně delší. Navíc je pro stěžovatele zdánlivě výhodnější i v tom, že se při jejím uplatnění nevyžaduje vyčerpání procesních prostředků. Dokonce je možná situace (v praxi již nastala), kdy Ústavní soud přijme stížnost přímo proti rozhodnutí první instance.

Na první pohled by se tak mohlo zdát, že dochází k narušení instancního postupu z hlediska jakéhokoli druhu právního řízení. Důvodová zpráva k zákonu o Ústavním soudu tuto možnost odůvodňuje mimořádností a zájmem na zajištění účinné ochrany základních práv a svobod. Do střetu se tak dostává princip ochrany ústavnosti a úcty k právům a svobodám člověka a občana podle čl. 1 Ústavy ČR a princip nezávislosti a instancnosti soudního rozhodování. Stejně tak se zde na první pohled otevírá prakticky bezplatná či poplatku prostá cesta pro stěžovatele přímo k Ústavnímu soudu. To však není zcela přesné.

Především je třeba zdůraznit, že v řízení instancním se řeší jiná otázka než v řízení před Ústavním soudem. Přesněji ještě dříve, než bude Ústavní soud jednat ve věci samé, musí posoudit, zda bude vůbec ve věci jednat. Zákonodárce to vyjádřil tak, že uložil Ústavnímu soudu, aby nejdříve posoudil, zda stížnost „svým významem

podstatně přesahuje osobní zájem stěžovatele.“ Jinak řečeno, stížnost se musí týkat záležitosti, která se netýká pouze osoby stěžovatele. Její řešení tak má mít dopad na širší okruh případů. Přitom musí jít od „podstatný“ přesah. Tzn. že není rozhodující, o koho se v daném případě jedná.

Tyto podmínky mohou být splněny zejména tehdy, bude-li stížnost spojena podle § 74 ZUS s návrhem na přezkoumání ústavnosti nějakého právního předpisu. Samozřejmě zde Ústavní soud nemůže vyhovět automaticky každému stěžovateli, který by takto postupoval.⁹ Musí zde být další okolnosti, které mohou Ústavní soud vést při uvažování o tom, zda vyjme věc z běžného právního postupu (zejména z rozhodování obecných soudů).

Především to musí být situace, kdy nelze od dalšího řádného postupu ve věci, a to ani před obecnými soudy, očekávat „efektivní ochranu základních práv a svobod“, jak se o tom zmiňuje důvodová zpráva. Taková situace podle mne nastane tehdy, když dejme tomu obecný soud jsa podle čl. 95 odst. 1 vázán zákonem, bude muset rozhodnout v neprospěch stěžovatele, byť by byl subjektivně přesvědčen o oprávněnosti jeho nároku.¹⁰

Jistě lze namítnout, že soud se má podle čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR obrátit na Ústavní soud v případě závěru, že zákon kterého má být použito, je neústavní. Zajistí však tento postup „efektivní ochranu základních práv a svobod“? Podle mého názoru zajistí ochranu, avšak s několikaměsíčním, ale často i víceletým zpožděním. To ale není efektivní ochrana. Navíc se za uvedených okolností takových případů u jednotlivých soudů může nashromáždit větší počet. Proto vystoupení z instančního postupu lze přijmout ve prospěch principu ochrany ústavnosti. I kdyby stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky, neústavní situace by nebyla odstraněna.

Za lichou považuji v této souvislosti možnou námitku, že se tím budou stěžovatelé snažit vyhnout čekání na soudní rozhodnutí. Především si musí každý advokát uvědomit, že tím může porušit své povinnosti při hájení zájmů svého klienta. Pokud se totiž obrátí přímo na Ústavní soud, aniž podá odvolání, riskuje, že stížnost nebude posouzena příznivě¹¹ a jeho klient ztratí možnost řádného projednání věci, když mu uplynou všechny lhůty. Riziko neúspěchu je příliš veliké. Zcela vyloučeno je, aby se stěžovatel obrátil na Ústavní soud v případě, kdy mu obecný soud přímo umožnil

⁹Možno zde poukázat na jiný právní předpis, který nevyčerpání opravných prostředků rovněž připouští, byť v jiné situaci. Jedná se o zákon č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, který umožňuje v ustanovení § 3, aby „v případech hodných zvláštního zřetele“ nemuselo dojít k využití procesních prostředků.

¹⁰Může jít např. o zastaralou úpravu rozsahu náhrady škody za nezákonné uvěznění podle zákona č. 58/1969 Sb. I kdyby zde chtěl obecný soud přisoudit více, nemůže, aniž by porušil zákon. Dokonce i v situaci, kdy v analogickém případě Ústavní soud vyslovil neústavnost, nemůže obecný soud sledovat jeho rozhodnutí jako precedens. Všeobecně je zde zřejmě nejznámější případ neústavnosti podmínky trvalého pobytu v případě zákona č. 87/1991 Sb. ve srovnání s obdobnou, avšak stále vážící podmínkou v zákoně č. 229/1991 Sb. a v zákoně ČNR č. 243/1992 Sb.

¹¹Protože se jedná o výjimku z pravidla, není zde extenzivní výklad vůbec možný, spíše restriktivní. Příkazují to ústavní principy organizace soudní soustavy a nezávislosti soudů.

další právní postup.¹²

Konečně je třeba zdůraznit, že při rozhodování podle § 64 odst. 2 písm. d) zákona o Ústavnímu soudu není řešena otázka, která by byla v kompetenci obecných soudů, nýbrž jde o otázku, která je přímo ústavně (čl. 87 odst. 1 písm. a) a čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR) vyhrazena výlučně Ústavnímu soudu. Ústavní soud zde posuzuje otázku z hlediska ústavnosti zákona, a nikoli z hlediska čl. 90 Ústavy ČR, jak by to činil obecný soud.

Nálezy Ústavního soudu automaticky neruší obdobná neústavní ustanovení v jiných právních předpisech než v těch, které jsou předmětem jeho konkrétního rozhodnutí. S výjimkou prováděcích předpisů podle § 70 odst. 3 tak Ústavní soud nemůže bez návrhu oprávněného navrhovatele zrušit obdobná ustanovení v jiných zákonech.

V zájmu úplnosti ještě uvedme, že rozdíl v dikci § 72 odst. 2, který používá dvou pojmů, a to „rozhodnutí o posledním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje“ a „dnem, kdy došlo ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti“ a v ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) ZUS, který hovoří jen o „dni, kdy došlo ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti“, nelze brát tak, jako by šlo o různé situace. Především § 75 odst. 2 písm. a) nepočítá s posledním procesním prostředkem. Proto je jeho dikce shrnující možné situace na místě.

Dále toto ustanovení nelze vykládat tak, jako by umožňovalo skrytě podání ústavní stížnosti přímo proti zákonu, ze kterého přímo plyne bez nějakého rozhodnutí zásah do základních práv a svobod (pokud by vůbec taková situace u nás mohla nastat). Vylučuje to ustanovení § 64 odst. 1 písm. d) ZUS, podle kterého může zákon z hlediska ústavnosti napadnout pouze „ten, kdo podal ústavní stížnost za podmínek uvedených v § 74 ZUS“. Tím je podle mne přímý útok na zákon fyzickou nebo právníkou osobou vyloučen.

3.2. Zvláštní počítání času v ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) ZUS

ZUS prostě stanoví, že Ústavní soud neodmítne přijetí ústavní stížnosti, i když není splněna podmínka podle ustanovení § 75 odst. 1 ZUS, jestliže v řízení o podaném opravném prostředku podle odstavce 1 „dochází ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma.“

Na rozdíl od postupu podle písm. a) je zde podmínkou kladného přijetí stížnosti skutečnost, že procesní prostředek, který stěžovateli zákon k ochraně jeho práva

¹²V této souvislosti Ústavní soud soudcem zpravodajem naprosto správně judikoval při odmítnutí ústavní stížnosti podané právě s oporou o § 75 odst. 1 písm. a) v situaci, kdy krajský soud v konkrétním případě připustil dovolání. Zde byl vysloven názor (byť ne právní ve smyslu ZUS), podle kterého Ústavní soud nemůže nahrazovat činnost obecných soudů. „Tím spíše“, konstatoval Ústavní soud, „nepřísluší Ústavní soudu nahrazovat svojí činností činnost dovolacího soudu v případě, kdy odvolací soud, vědom si zřejmě právní významnosti problému, dovolání ve svém rozhodnutí výslovně připustil“. Zde není dáno stěžovateli na výběr, jinak by se Ústavní soud vlastně ujal role Vrchního či Nejvyššího soudu, což zcela správně v předmětném usnesení odmítl.

poskytuje, byl skutečně využit. Při jeho projednání však dochází „ke značným průtahům.“ Co to jsou značné průtahy, ZUS přirozeně neurčuje, protože to není možné. Závisí na složitosti a povaze případu, takže není určitelné jednotné měřítko. Dosud Ústavní soud určitou směrnicí při aplikaci ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) nevytýčil. Značný průtah však jistě nebude omluvitelný poukazem na všeobecnou přetíženost soudů¹³.

Druhou nutnou podmínkou pro kladné posouzení výjimky z obecného pravidla § 72 odst. 2 a § 75 odst. 1 ZUS je to, že „stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma“. Osobně se domnívám, že takových situací zejména v restitučních řízeních vzniká řada, nicméně jejich účastníci sami cítí výjimečnost předmětného ustanovení a obtížnost splnění všech jeho podmínek v podobě:

- a) značných průtahů,
- b) vznikající nebo možné újmy,
- c) která musí být vážná a současně
- d) neodvratitelná.

Zde jim ovšem na rozdíl od využití odchylky podle § 75 odst. 1 písm. a) ustanovení § ZUS nehrozí ztráta lhůt a šancí v řádném instancním řízení. Pokud Ústavní soud posoudí, že věc nesplňuje podmínky § 75 odst. 2 písm. b), tak ji odmítne, aniž rozhodne ve věci samé. Na postupu řízení, ve kterém podle stěžovatele dochází ke značným průtahům, to nebude mít vliv, neboť nebude rozhodnuto ve věci samé. Není však pochyb o tom, že i zde možno očekávat restriktivní přístup Ústavního soudu, jak to konečně vyžaduje výjimečnost takového ustanovení.

V případě ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) nejde o lhůtu v pravém smyslu slova tj. určenou přesným počátkem a koncem podle dnů, týdnů, měsíců, hodin apod. Spíše by bylo možno termín „značné průtahy“ označit za podmínku k podání stížnosti. Doba k podání stížnosti je sice vázaná na podání opravného prostředku, šanci na úspěch má však jen v případě, že od podání uplynula určitá doba. Konec tohoto období rovněž není přesně určen. Lze ale předpokládat, že Ústavní soud odmítne takovou ústavní stížnost i tehdy když při vyřízení opravného prostředku skutečně „došlo“ průtahům, ale již k nim „nedochází“, neboť soud či jiný orgán třeba i pod vlivem žádosti soudce zpravodaje o vyjádření podle § 42 odst. 3 ZUS. Jestliže soud nebo jiný orgán soudci zpravodaji sdělí, že již ve věci jedná, nelze již tvrdit, že ve věci „dochází ke značným průtahům“. Na druhé straně není vyloučeno i několikeré podání ústavní stížnosti v téže věci, když jednání opět na delší dobu „znehýbní“

¹³V nálezu IV.ÚS 55/94 (ovšem v jiné souvislosti) Ústavní soud za „zcela zbytečné průtahy“ označil dobu téměř dvou let, kdy věc téměř bez pohybu ležela u krajského soudu. Zde vyslovil i pro náš problém důležitý názor (jako obiter dictum). Je sice podle něj pravda, že existuje značná přetíženost soudů, avšak je věci státu, aby organizoval své soudnictví tak, aby jeho principy v Listině a Ústavě ČR byly respektovány, přičemž případné nedostatky v tomto směru „nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudu právem očekávají ochranu svých práv v přiměřené době.“ To je podle mého názoru plně použitelné i pro budoucí judikaturu k ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) ZUS.

Dalším podstatným rozdílem oproti ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) ZUS je to, že ústavní stížnosti nemusí nejen podstatně, nýbrž vůbec přesahovat vlastní zájmy stěžovatele. Naopak jednou z podmínek je právě to, že stěžovateli vzniká vážná a neodvratitelná újma.

Ve vztahu k soustavě obecných soudů zde hrozí nebezpečí střetu nejméně. Stěžovatel totiž postupuje v rámci jednotlivých instancí, drží se stanoveného postupu, avšak závada je právě na straně obecných soudů. Pokud však obecný soud přestane být „nečinný“, neměl by již podle mého názoru Ústavní soud do věci vstupovat. Pokud např. soudci zpravodaji předseda dotčeného senátu obecného soudu sdělí, že je ve věci nařízeného jednání, pracuje se na složitém znalecké posudku apod., není podmínka pro zásah Ústavního soudu splněna. Pokud se však ukáže, že nařízené jednání nepřineslo obrát v řešení věci, bylo jen formální, bylo hned odročeno na neurčito atd., vytváří se opět předpoklad zásahu Ústavního soudu, pokud zde ovšem trvá podmínka kvalifikované újmy.

Jsem si přirozeně vědom diskutabilnosti některých zde předpokládaných závěrů. Je to dáno malou rozpracovaností této problematiky a současně nedostatečnou praxí na tomto úseku.

* * *

S U M M A R Y

Terms for lodging a constitutional complaint from the viewpoint of § 75 par. 2 of the Constitutional Court Act.

In its contribution, the author analyses the legal terms, fixed by the Act 182/1993 Coll. on the Constitutional Court, for lodging a constitutional complaint. He distinguishes the general terms and the special terms which are not valid, unless strictly set conditions are complied with. On the basis of the analysis of this field beginning practice the author comes to the conclusion that the possibility of using the special provisions on constitutional complaint that facilitate to file a constitutional complaint before using all other procedural means and within longer terms than the general sixty days is very rarely exploited. He emphasises the appropriate restrictive approach of the Constitutional Court. At the same time he refers to the fact that the application of these provisions does not break the principle of the common courts independence. The Constitutional Court decides here the question of constitutionality, therefore it does not replace the common courts' decisions.